

Høringsnotat – forslag til endringer i forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket

1. Bakgrunn

Bruken av virkemidlene over IBU-ordningen er dels regulert av [Forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket](#). Midlene bevilges over jordbruksavtalen kapittel 1150 post 50. Det er Innovasjon Norge som er vedtaksmyndighet i ordningen, og vedtak om støtte fattes i de fleste tilfeller av Innovasjon Norges regionskontorer. Kommunen gir veiledning og bistand til beslutningsgrunnlaget, og bistår med å kontrollere at forutsetningene for tilskudd er til stede.

Innenfor gjeldende regelverk legger avtalepartene i de årlige jordbruksoppgjørene føringer for nasjonale prioriteringer i ordningen. Disse føringene omhandler i stor grad hvilke typer produksjoner som skal prioriteres, samt hvilke hensyn knyttet til investeringsbehov (hensyn til dyrevelferd, klima- og miljøhensyn m.m.) som skal prioriteres. På regionalt nivå har det regionale partnerskapet for landbruk anledning til å legge til regionale prioriteringer om produksjoner, og om enkelte regioner i fylket skal prioriteres/differensieres særskilt. Innovasjon Norge har i tillegg egne retningslinjer for saksbehandlingen i sin policy. Hensikten er å ha felles saksbehandlingsstandarder som kan sikre enhetlig praksis i på tvers av regionkontorene f.eks. hvordan føringer skal forstås og praktiseres, og hvordan vurderinger av lønnsomhet mv. skal gjøres.

IBU-ordningen er et av de viktigste virkemidlene for å bidra til omstilling, nødvendig modernisering og effektivisering i drifta av tradisjonell landbruksproduksjon og til utvikling innen andre landbruksbaserte næringer. I 2024 har ordningen en tilskuddsramme på i overkant av 1,22 mrd. kroner. Tilskuddsrammen blir fordelt til Innovasjon Norge gjennom en fylkesvis fordelingsnøkkel som tar hensyn til både landbrukets omfang i det enkelte fylket og distriktsulemper. Det er viktig at regelverket legger til rette for en effektiv saksbehandling og likebehandling, samt at regelverket er lett å forstå for både søkere av tilskuddsmidler og for forvaltningen. Departementet mener at endingene som foreslås i dette høringsnotatet legger til rette for dette.

2. Endringer som følger av jordbruksoppgjøret 2024

2.1 Harmonisering av støtteutmåling for mindre tilskudd med Innovasjon Norges øvrige støtte til oppstartprosjekter

Etter IBU-forskriften § 3 første ledd bokstav a kan det gis tilskudd til etablering av ny virksomhet, mens det etter § 3 første ledd bokstav b kan gis tilskudd til bedriftsutvikling. For begge tiltaksgruppene kan det gis tilskudd til inntil 75 pst. av kostnadene, begrenset oppad til 75 pst. av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket.

I forbindelse med i årets jordbruksoppgjør, ble avtalepartene enige om å ta ut bestemmelsene om maksimale tilskuddsrammer i § 3 første ledd bokstav a (tilskudd til etablering av ny virksomhet) og b (tilskudd til bedriftsutvikling). Konsekvensen av dette er at disse skal håndteres på samme måte som for likeartede tilskudd i Innovasjon Norge. Tilskuddet kan med dette harmoniseres med oppstartstilskudd 1 og 2¹.

Søknadene på dette området gjelder andre landbruksbaserte næringer. Disse næringene skiller seg ikke vesentlig fra øvrige virksomheter som kan søke om oppstarts- og etablerertilskudd fra Innovasjon Norge. Likebehandling med øvrige kundegrupper når det gjelder type tjenester som Innovasjon Norge skal tilby og vurdering av tilskuddsutmåling er derfor hensiktsmessig. For søker av tilskuddene vil effekten trolig være at søker kan få mer eller det samme i tilskudd som blir gitt i dagens system. For Innovasjon Norge vil en slik harmonisering med øvrige likeartede virkemidler gi forenklinger i forvaltningen og muligheten for bedre samordning av virkemidler.

Departementet presiserer at harmoniseringen gjelder støtteutmålingen og ikke harmonisering av øvrige vilkår i andre likeartede tilskudd forvaltet av Innovasjon Norge, f.eks. knyttet til krav om maksimal alder på bedrift og innovasjonsnivå.

2.2. Avvikling av ekstra tilskudd til tre som byggemateriale

Det fremgår i dag av IBU-forskriftens § 3 første ledd bokstav c om investeringer i produksjonsanlegg at det «*Ved bruk av tre som byggemateriale, kan (...) gis et tilskudd på inntil 20 prosent av innvilget tilskudd etter første ledd, begrenset oppad til 400 000 kroner*» i tillegg til investeringstilskuddet. «Første ledd» refererer til første ledd i samme bokstav.

Bestemmelsen har eksistert siden 2020, da avtalepartene ble enige om at det ved bruk av tre som byggemateriale skulle legges til rette for et tilskudd som kom i tillegg til det ordinære investeringstilskuddet. Begrunnelsen for at tilskuddet ble innført, var blant annet klima- og miljøhensyn. Da tilskuddet ble innført var det meningen at dette skulle være en treårig satsing. Ordningen har siden blitt videreført, samtidig som det ordinære investerings-tilskuddet og maksimale tilskuddssatser økte vesentlig i samme periode, særlig i 2022 og 2023. Med bakgrunn i dette ble avtalepartene i jordbruksoppgjøret 2024 enige om å avvikle ordningen med ekstra støtte til bygg i tre.

2.3 Lik støtteutmåling for menn og kvinner ved tilskudd til generasjonsskifter

Det følger av § 3 første ledd bokstav f at det kan gis tilskudd til investeringer i forbindelse med generasjonsskifte. Etter bestemmelsen kan Innovasjon Norge i dag gi tilskudd til nevnte

¹ Oppstartstilskudd 1 er et markedsavklaringsstilskudd som kan utgjøre inntil 200 000 kroner. Søker kan enten få tilbud om inntil 100 000 kroner til 100 pst. av eksterne kostnader, eller inntil 200 000 kroner og dekning av 75 pst. av godkjente interne og eksterne kostnader (i tilfeller der bedriften har egne ansatte). Innenfor virkemiddelet «oppstartstilskudd 2», som er et tilskudd for bedriftsutvikling i oppstart, kan det gis inntil 50 pst./inntil 1 mill. kroner fordelt på to tildelinger der første tildeling er maks 500 000 kroner. Tilskuddene dekker ikke merverdiavgift. Det skal ikke utmåles høyere støtte enn hva som er nødvendig for en god gjennomføring av prosjektet.

formål til personer under 35 år med inntil 2 mill. kroner. Maksimal støtteutmåling på for menn er inntil 50 pst. og for kvinner inntil 70 pst. Tilskuddet kan også innvilges til første del av en etappevis utbygging, for eksempel knyttet til løsdriftsfjøs, men der det ikke er avklart om man vil eller kan foreta hele investeringen.

Gjennomsnittsalderen ved overtagelse av landbrukseiendom er høy. Det er viktig å legge til rette for gode etablererordninger for unge som vil inn i næringa, uavhengig av kjønn. IBU-ordningen er et virkemiddel for å fremme rekruttering til næringen, både fordi yngre gårdbrukere investerer i større grad enn eldre, og delvis fordi mange eldre som investerer gjør dette for å legge til rette for neste generasjon. I årets jordbruksoppgjør ble jordbruksavtalepartene derfor enige om lik maksimal støtteutmåling på inntil 70 pst. for tilskudd ved generasjonsskifte.

Det har de siste årene vært en kraftig økning i generasjonsskiftetilskudd over ordningen, og endringen som det er enighet om i årets jordbruksoppgjør vil gi Innovasjon Norge anledning til å gi mer støtte totalt til søkere innenfor generasjonsskiftetilskuddet.

2.4 Forenklinger i føringer for investeringer i gjødsellager mv.

For at det skal kunne gis tilskudd til investeringer i gjødsellager, stilles det i IBU-forskriften § 3 første ledd bokstav g krav om at det planlagte prosjektet skal ha:

«(...) fast toppdekke eller minimum 10-måneders lagringskapasitet for husdyrgjødsel, samt lager med fast toppdekke til biorest og øvrig organisk gjødsel. Det kan også gis tilskudd til anlegg med gjødselseparator.»

Videre fremgår det av bestemmelsen at det for bygging av gjødsellager kan gis tilskudd for inntil 25 pst. av kostnadene, begrenset oppad til 25 pst. av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket, med øvre grense på 250 000 kroner per prosjekt. For felleslager for biorest gjelder tilsvarende begrensninger for dekning av kostnader, men øvre grense for tilskudd per landbrukseiendom er 200 000 kroner.

I arbeidsgrupperapporten viste Innovasjon Norge til at det manglet gode begrunnelser for å sette ulike krav til gjødsellager og biorestlager. Det ble videre pekt på at det er lite hensiktsmessig at forskriften peker på en bestemt teknisk løsning, som for eksempel føring om støtte til gjødselseparator. Det ble også stilt spørsmål ved behovet for at støtteutmålingen på dette området bestemmes i de årlige jordbruksoppgjørene, slik det er i dag. Gitt at Innovasjon Norge gis anledning til å vurdere hvilke løsninger det skal gis tilskudd til, tilsier dette at det kan være naturlig at Innovasjon Norge fastsetter støtteutmålingen selv, uten forhåndsdefinerte maksimalrammer fra avtalepartenes side.

I jordbruksoppgjøret ble disse vurderingene fulgt opp. I Prop. 105 S (2023-2024) vises det til at det er stort potensiale for å forenkle bestemmelsen ved mindre detaljering og å fjerne føringer om bestemte teknologiske løsninger. Utviklingen av ny teknologi skjer raskt, og det bør derfor være opp til Innovasjon Norge å vurdere hvilke løsninger det kan gis støtte til på dette området. Dette tilsier i så fall at Innovasjon Norge bør kunne fastsette støtteutmålingen

selv, uten forhåndsdefinerte maksimalrammer fra avtalepartenes side. Samlet sett vil dette gi enklere føringer for tilskudd til gjødsellager og mer fleksibilitet i tilskuddsutmålingen i det enkelte investeringsprosjektet. Endringen må også sees i lys av at forslag til ny gjødselbruksforskrift som var på høring våren 2024, og hvor det tas sikte på ikrafttredelse av ny forskrift 1. januar 2025. Nye krav som foreslås i forskriften innebærer blant annet at en del husdyrprodusenter må bygge ut sin lagerkapasitet, og forslaget til endringer i føringer vil være positivt for disse.

Med bakgrunn i jordbruksavtalepartenes enighet på dette området, vil de tekniske kravene som har blitt stilt til utformingen av gjødsellageret tas ut. I jordbruksavtaleproposisjonen refereres det til *teknisk løsning*. I etterkant er departementets vurdering at det mest dekkende er å kun bruke ordet *løsning* i ordlyden. Bestemmelser i regelverk for gjødsel må legges til grunn ved vurderinger av tilskudd til gjødsellager f.eks. knyttet til lagerkapasitet.

Videre fjernes den særskilte beløpsgrensen for tilskuddet i bestemmelsen. Dette er også i tråd med jordbruksavtalepartenes enighet i jordbruksoppgjøret i 2024. Kostnadene knyttet til bygging av gjødsellager varierer i dag, og det vil trolig bli et større behov fremover i tid for å kunne legge til rette for støtte på dette området. Endringen vi gi Innovasjon Norge større mulighet til å tilpasse støtteutmålingen til det enkelte prosjekts størrelse, og ikke en statisk maksimal støttesats. Dette vil medføre at søker i enkelte tilfeller (f.eks. ved et større prosjekt), vil kunne få mer i støtte enn ved dagens bestemmelser. Selv om det ikke lenger står i forskriften er det fremdeles anledning til å støtte felleslager for bioest, men da etter den støtteutmålingen Innovasjon Norge beslutter.

3. Forslag til øvrige endringer i IBU-forskriften

I denne delen går departementet gjennom forslag til endringer i IBU-forskriften som det bes om høringsinnspill på. Forslagene omhandler:

- Forenkling i bestemmelsen om igangsetting av et prosjekt
- Avvikling av kommunens rolle i forvaltningen av IBU-midlene
- Forenklinger i håndtering av klager
- Enkelte andre forenklinger og oppdateringer av forskriften

3.1 Tydeliggjøring av ulike typer tiltaksområder

3.1.1. Gjeldende rett

Tilskudd over ordningen gis både til «tradisjonell» landbruksproduksjon (husdyr- og plantebasert produksjon)² og andre landbruksbaserte næringer (f.eks. investeringer knyttet til lokalmat, reiseliv, gårdsbaserte omsorgstjenester m.m.). Dette kommer blant annet til uttrykk i forskriftens § 2 første punktum, hvor det skilles mellom etablering, oppgradering og modernisering av driftsapparatet på den ene siden og *utvikling av landbruksbaserte næringer* på den andre siden. Selv om det ikke fremgår direkte av forskriftens ordlyd, er bestemmelsen knyttet til *utvikling av landbruksbaserte næringer* praktisert slik at det kun gis tilskudd til utviklings-

² Begrepet omfatter også økologisk produksjon.

prosjekter innenfor *andre* landbruksbaserte næringer utenom de tradisjonelle landbruksproduksjonene.

Det følger videre av forskriftens § 3 første ledd bokstav c at det for investeringer innen storfeproduksjon kan gis støtte på inntil 50 pst. av kostnadene til tiltaket, begrenset oppad til 50 pst. av godkjent kostnadsoverslag, og inntil 5 mill. kroner per prosjekt. I dagens bestemmelse er det ikke tydeliggjort at den bare gjelder for investeringer i *løsdriftsfjøs*. Dette følger imidlertid av Innovasjon Norges praksis og retningslinjer, hvor det fremgår at bestemmelsen skal praktiseres i tråd med avtalepartenes intensjoner om å gi mer støtte til *løsdriftsinvesteringer* i storfeproduksjon.

Av § 3 første ledd bokstav c om investeringer i produksjonsanlegg følger det av siste ledd at det kan gis tilskudd til kjøp av tjenester til forstudie/ressurskartlegging i forkant av investeringer til produksjonsanlegg. Bestemmelsen ble innført etter jordbruksoppgjøret i 2023, da det ble besluttet at det skulle gis tilskudd til kostnader i forbindelse med planlegging av investeringer for å bidra til mer økonomisk bærekraftige investeringsprosjekter og fremskaffe et beslutningsgrunnlag for om det er grunnlag for investering. Bestemmelsen er kun ment å gjelde for prosjekter innen tradisjonelt landbruk. Det er også slik bestemmelsen praktiseres, selv om dette ikke er uttrykt eksplisitt i dagens bestemmelse.

3.1.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår tre mindre justeringer av de tre overfor nevnte bestemmelsene for å tydeliggjøre hvilke tiltaksområder forskriften gjelder.

For § 2 første punktum innebærer dette å tydeliggjøre begrepsbruken knyttet til støtte til investeringer utenom tradisjonell produksjon gjennom å legge til ordet *andre* før *landbruksbaserte næringer* i bestemmelsen.

Departementet foreslår videre en tilsvarende tydeliggjøring i forskriftens § 3 bokstav c, slik at det fremgår klart at bestemmelsen med høyere maksimal støtteutmåling gjelder for investeringer innen *løsdrift* og ikke alle typer av investeringer innen storfeproduksjon, samt at tilskuddet til ressursavklaring skal kunne gis i forkant av investeringer i produksjonsanlegg innen *tradisjonelt landbruk*. I tråd med § 3 bokstav a (tilskudd til etablering av ny virksomhet) er det anledning til å støtte tilsvarende tiltak innen andre landbruksbaserte næringer. Endringen innebærer derfor også en tydeligere avgrensning sett opp mot hva som kan støttes i samsvarende med § 3 bokstav a.

Disse justeringene er i tråd med intensjonen bak bestemmelsene og gjeldende praktisering av regelverket i Innovasjon Norge. Endringene får derfor ingen materielle konsekvenser.

3.2 Forenklinger i bestemmelser om tilskuddsutmåling

Det følger av IBU-forskriften § 3 bokstav a-e at det kan gis « (...) *tilskudd til inntil x prosent av kostnadene, begrenset oppad til x prosent av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket.*»

Av bestemmelsen fremgår det at det er de godkjente kostnadene som skal legges til grunn for tilskuddsutmålingen, og ikke prosjektets totale kostnader, i de tilfeller der søkers kostnadsgrunnlag for prosjektet avviker fra Innovasjon Norges vurdering av hvilke kostnader det kan utmåles tilskudd på grunnlag av. Hva som regnes som godkjente kostnader følger av informasjon på Innovasjon Norges nettsider. I tillegg til denne bestemmelsen, fremgår det av Innovasjon Norges standardvilkår ved tilsagn at støtten kan reduseres forholdsmessig dersom prosjektet har krevd mindre kapital enn forutsatt ved bevilgningsvedtaket.

Begrepsbruken i bestemmelsene avviker noe fra begrepsbruken for andre ordninger i Innovasjon Norge, selv om de i praksis er ment å uttrykke det samme. I disse tilfellene benyttes begrepet *godkjent kostnadsgrunnlag*, og ikke godkjent *kostnadsoverslag*. Innovasjon Norge har av den grunn foreslått å forenkle bestemmelsen slik at ordlyden blir at det kan gis « (...) tilskudd til inntil x prosent av *godkjent kostnadsgrunnlag* for tiltaket. Departementet anser det ikke som nødvendig å ha med øvrige deler av bestemmelsen, slik det i dag står, ettersom det fremgår tydelig at det er det *godkjente kostnadsgrunnlaget* som skal legges til grunn for utmåling av støtte, samt at standardvilkårene i tilsagnsbrevet tydeliggjør at tilskuddet kan avkortes dersom prosjektet krever mindre kapital enn antatt.

Departementets vurdering er at forslaget til endring av begrepsbruk i ordlyden og forenkling av ordlyden ikke vil medføre en materiell endring. Harmonisering av begrepsbruk i støtteutmåling på tvers av ordninger i Innovasjon Norge bidrar til at regelverket blir enklere å forstå for både saksbehandler og søker.

3.3 Oppdatering av bestemmelser om regionalt partnerskap

Det følger av IBU-forskriften § 2 om tiltaksområder at det på nærmere vilkår kan gis tilskudd innenfor rammer fastsatt i jordbruksoppgjøret, statsbudsjettet og regionale bygdeutviklingsprogram.

Departementet foreslår en ny henvisning til det regionale partnerskapet i forskriftens § 2. Bakgrunnen for dette er at det i forbindelse med regionreformen i 2020 ble besluttet å avvikle krav til regionalt nivå om regionale bygdeutviklingsprogram på landbruksområdet. I 2020 fikk fylkeskommunen overført flere oppgaver på landbruksområdet, herunder oppgaven som leder for det regionale partnerskapet. Etter endringen ble det opp til fylkeskommunen å vurdere om landbruksområdet skulle ha egne regionale næringsstrategier eller om landbruksområdet skulle integreres i øvrige regionale plandokumenter. Gjeldende ordlyd i IBU-forskriften har ikke blitt oppdatert på dette området, og endringen som foreslås nå er i tråd med gjeldende føringer og praksis for regionalt nivå's befatning med IBU-midlene.

I departementets forslag er det ikke nevnt eksplisitt hvem som er med i partnerskapet. Dette for å gjøre ordlyden så enkel som mulig. Det følger av de nasjonale føringene i jordbruksproposisjonen at faglagene i landbruket skal være representert i de regionale partnerskapene. Hvem som sitter i de regionale partnerskapene ut over dette vil variere noe fra fylke til fylke. Vanligvis vil dette bestå av fylkeskommunen, faglagene, statsforvalteren og Innovasjon Norge.

3.4 Investering i frukt og bær dyrking

3.4.1 Gjeldende rett

Det følger av IBU-forskriftens § 3 første ledd bokstav e at «(...) *fruktprodusenter som søker IBU-tilskudd til nyplanting, som følge av frostskafer vinteren 2020/2021 kan få tilskudd til inntil 50 prosent av kostnadene, begrenset oppad til 50 prosent av godkjent kostnads-overslag for tiltaket.*»

Vinteren 2020/2021 oppstod det skader på frukttrær i deler av landet, særlig i Telemark, Buskerud, Vestfold og Sogn. Det ble vurdert at IBU-ordningen kunne dekke noe av kostnadene for de som måtte investere i nye frukttrefelt. Søker måtte søke om tilskudd på ordinært vis. Maksimal tilskuddsramme ble satt høyere enn ordinær tilskuddsramme for investeringene i frukt og bærproduksjon for å ta høyde for eventuelle særskilte hensyn som kunne oppstå i disse sakene.

I tillegg til denne endringen i IBU-forskriften, ble jordbruksavtalepartene også enige om at forskriften for tilskudd til flerårige produksjoner skulle justeres, slik at det kunne gis tilskudd ved følgeskader i mer enn to år. Gjeldende forskrift ble endret slik at areal med frostskafe frukttrær kunne tas med i arealgrunnlaget for tilskudd ved produksjonssvikt i tidsrommet inntil det ble plantet på nytt (begrenset til fem år etter frostskafe hadde skjedd). Det ble lagt til grunn at det frostskafe arealet måtte være replantet/erstattet med nye trær innen tre år etter at skaden hadde skjedd.

3.4.2 Departementets vurdering

Bestemmelsen som ble innført i forbindelse med jordbruksoppgjøret 2022 er en midlertidig bestemmelse for å imøtekomme et akutt behov for investeringstilskudd til de som hadde fått større frostskafer på sine frukttrefelt, og som måtte foreta nye investeringer raskt. Ved oppsummering av status på antall søknader til dette formålet per februar 2023, ble det meldt om at det hittil hadde blitt innvilget/var under behandling rundt 30 saker. Det var ventet noen flere saker i løpet av 2023, og muligens noen i 2024.

Innovasjon Norge skal ikke gi mer tilskudd til det enkelte prosjekt enn det som skal til for å utløse et lønnsomt prosjekt. I disse sakene har Innovasjon Norge vurdert at lønnsomheten jevnt over er god. Gjennomsnittlig tilskuddsprosent for tilsagn gitt til nyinvesteringer lå på rundt 25 pst. og er derfor vesentlig lavere enn maksimal støtteutmåling på 50 pst., samt lavere enn maksimal ramme for ordinært investeringstilskudd innen frukt- og bærproduksjon (35 pst). Med bakgrunn i dette er departementets vurdering at det trolig ikke har vært behov for en særskilt bestemmelse for å imøtekomme disse sakene i utgangspunktet, noe som tilsier at det ikke er behov for særregelen.

Videre tilsier også ordningens tidsavgrensede karakter at bestemmelsen kan tas ut av forskriften ved årsskifte 2024/2025. Det tar flere år fra bonden bestiller et tre til det er i produksjon, og det bør forventes at nødvendige nye investeringer som følge av frostskafe vinteren 2020/2021 nå er gjort, nesten fire år etter frostskafe oppstod.

3.5 Forenkling i bestemmelse om igangsetting av et prosjekt

3.5.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende forskrift kan det ikke gis tilskudd til tiltak som «(...) *er påbegynt før søknad om tilskudd er avgjort*». Begrunnelsen for regelen er å sikre at den offentlige støtten skal være utløsende for prosjekter som ikke ellers ville skjedd, skjedd i et mindre omfang eller skjedd på en mindre samfunnsgunstig måte (det såkalte insentivkravet). Skjæringstidspunktet ved godkjent søknad ble ansett som hensiktsmessig for å sikre at det ikke ble gitt støtte til aktiviteter som støttemottaker uansett ville gjennomført.

Den absolutte regelen om at ingen kostnader kan dekkes før søknad er innvilget, ble fastsatt etter en innskjerping av regelverket i 2015. Før dette hadde Innovasjon Norge gitt en skjønnsmessig adgang til å vurdere om søknader der prosjekt var påbegynt kunne gis støtte. I fastsettelsesbrev til forskriftsendringen i 2015 ble det presisert at mindre arbeid knyttet til planlegging og tilrettelegging i forkant av en ev. prosjektstart som rydding av tomt etc., ikke skulle defineres som et påbegynt tiltak.

Det har vært flere klagesaker de siste årene som en følge av denne bestemmelsen, hvor dispensasjon er behandlet av departementet. Utsiktede følger av bestemmelsen har i flere saker ført til at departementet har gitt dispensasjon fra bestemmelsen. I saker knyttet til frukttreproduksjon har det vært nødvendig å presisere at søker kan bestille trær før søknad om tilskudd er avgjort. Dette fordi det tar lang tid fra trær er bestilt til trær er mottatt, og kan plantes, og at det ville være uheldig å binde opp tilsagn på denne måten hvis det skulle være krav om at søknaden var avgjort før man kunne bestille trær. I en annen sak ble det etter søknad fra Innovasjon Norge gitt dispensasjon fra bestemmelsen fordi saksbehandlingen i Innovasjon Norge tok svært lang tid, og søker risikerte ikke å få en avklaring før investeringen ble nødvendige for å imøtekomme krav om god dyrevelferd i driftsbygningen før vinteren kom.

Innovasjon Norge har ved flere anledninger bedt departementet om å se på bestemmelsen. I brev til departementet av 4. november 2022 vises det til at bestemmelsen avviker fra tilsvarende bestemmelse i alle andre ordninger i Innovasjon Norge. Grunnlaget for de øvrige ordningene er at insentiveffekt foreligger dersom det er sendt inn skriftlig søknad før arbeidet med prosjektet blir igangsatt. I mange tilfeller setter Innovasjon Norge sammen en «pakke» av lån og tilskudd til søker, bestående av flere ordninger. Innovasjon Norge viser i den forbindelse til at det i saker der det både er innvilget lån og IBU-tilskudd eller tilskudd over Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi og teknologiutvikling i landbruket (heretter VSP-fornybar), er ulike bestemmelser for når prosjektet kan igangsettes. Innovasjon Norge har også behandlet en klagesak der søker først fikk bevilget tilskudd over VSP-fornybar, og der det ble hevdet at det ble oversett at det var andre regler for oppstart for IBU-prosjektet som det også ble søkt om midler til.

3.5.2 Departementets vurdering

Departementet er enig med Innovasjon Norge i at reglene bør være like, og foreslår en endring av bestemmelsen slik at ordlyden i § 3 andre ledd endres fra «avgjort» til «sendt».

Dette er en endring av gjeldende rett, som også åpner for at søkeren i perioden mellom søknaden er levert og behandlet av Innovasjon Norge, kan starte prosjektet og få dekket godkjente kostnader som er tilknyttet tiltaket dersom søknaden innvilges.

En viktig begrunnelse for endringen er hensynet til harmonisering, likebehandling og at saksbehandlingstiden hos Innovasjon Norge ikke bør være en unødig forsinkende faktor for prosjektet. Dette gjelder særlig for investeringsprosjekter hvor det er nødvendig å utnytte de delene av året det er ikke er frost og vinter for oppstart, noe som er tilfelle for mange av investeringsprosjektene som tildeles tilskudd over denne ordningen. At søker i saksbehandlingsperioden skal kunne ha mulighet til å sette i gang med mindre tiltak knyttet til prosjektet, er derfor hensiktsmessig og effektivt. Endringen medfører også forenklingen for bonden i form av muligheten for raskere prosjektoppstart.

Departementet finner grunn til å understreke at å starte prosjektet før søknaden er behandlet alltid vil være på søkers eget ansvar og for søkers egen økonomiske risiko. Er prosjektet igangsatt før søknaden er sendt, kan det ikke gis støtte til tiltaket etter bestemmelsen. Hva som anses som igangsatt, er det gitt nærmere retningslinjer for i praksis fra Innovasjon Norge. Prosjektene er etter deres praksis igangsatt dersom av bygg- og anleggsarbeider i forbindelse med investeringsprosjektet er påbegynt eller den første rettslig bindende forpliktelsen til å kjøpe utstyr eller andre forpliktelser som gjør investeringen irreversibel er foretatt, dvs. at investeringen ikke kan kanselleres uten tap av en viss størrelse.

Kostnadene må, for å kunne dekkes, ha grunnlag i en betalingsforpliktelse som oppstod etter at søknaden ble *sendt*. Det presiseres at søknaden defineres som *sendt* hos Innovasjon Norge først når den er registrert og inneholder følgende informasjon: støttemottakers navn, en beskrivelse av prosjektet, herunder start- og sluttdato, prosjektets beliggenhet, en spesifisert oversikt over prosjektkostnadene, støttens form (tilskudd/garanti/lån) og den offentlige finansieringen som er nødvendig for å utløse gjennomføring av prosjektet.

3.6 Kommunens rolle i IBU-midlene

3.6.1 Gjeldende rett

Det er Innovasjon Norge som er vedtaksmyndighet og innvilger tilskudd etter forskriften. Kommunens rolle er i dag i hovedsak å yte bistand til beslutningsgrunnlaget for vedtak etter IBU-forskriften, samt å kontrollere at forutsetningene for tilskudd er til stede. Ansvar av- grenser seg til forhold som kommunen har forutsetning for å ha kjennskap til. Kommunens rolle i saksbehandlingen er i dag regulert av forskriftens § 4 første til fjerde ledd og § 6 tredje og fjerde ledd.

Av § 4 fremgår det:

Kommunen og Innovasjon Norge skal veilede om søknader etter denne forskriften.

Søker av tilskudd skal benytte søknadsskjema fastsatt av Innovasjon Norge. Før søknaden behandles av Innovasjon Norge, skal kommunen uttale seg om forhold av betydning for det omsøkte prosjektet.

Etter nærmere forespørsel fra Innovasjon Norge skal kommunen gi ytterligere informasjon og rapportering knyttet til saken.

Ved krav om sluttutbetaling skal kommunen gi en vurdering av prosjektrapporten og bekrefte at prosjektet er ferdig

Av § 6 tredje og fjerde ledd fremgår det:

Etter anmodning fra Innovasjon Norge skal kommunen utstede ferdigattest. Kommunen kan foreta stedlig kontroll hos tilskuddsmottakeren.

Dersom kommunen blir kjent med forhold som tilsier at forutsetningene for tilskuddet ikke lenger er til stede, skal kommunen melde dette til Innovasjon Norge.

Det er Innovasjon Norge som forvalter søknadsportalen som søker skal benytte. I forkant av den formelle søknadsprosessen er det ofte en omfattende korrespondanse mellom søker og Innovasjon Norge for å bidra til at prosjektet det søkes om tilskudd for kan oppfylle kriteriene for ordningen og være et økonomisk bærekraftig investeringstiltak. Også kommunen, som har lokal kjennskap til den enkelte næringsutøver som skal investere, bidrar med mobiler og veiledning til bonden i forbindelse med planlegging av en investering.

Formelt bistår kommunen Innovasjon Norge i saksbehandlingen i form av å bidra med opplysninger. Konkret skjer dette etter at søknad formelt er sendt i Innovasjon Norges saksbehandlingssystem. Kommunen får da beskjed om at det ligger en søknad i systemet det er ønskelig at kommunen skal komme med uttalelser og informasjon om. Typisk gjelder dette informasjon om hvorvidt prosjektet er i samsvar med kommunale planer, om byggesaken er behandlet og godkjent, informasjon om spredeareal for gjødsel, melkekvote, om kommunen har kjennskap til om det er noe å bemerke til søkers forretningsdrift eller dyrehold/-velferd m.m.

Innovasjon Norge har ved flere anledninger stilt spørsmål ved kommunenes oppgaver på dette området. Dette skyldes for det første at den informasjonen som etterspørres til dels er informasjon som søker selv bør være ansvarlig for at er inngitt riktig, eller som det bør være søkers ansvar å selv påse at foreligger (som for eksempel ferdigattest). Videre har Innovasjon Norge utviklet nye tekniske løsninger som muliggjør at nødvendige avklaringer mellom søker og Innovasjon Norge gjøres uten behov for en uttalelse fra kommunen. I tillegg til at informasjonen som etterspørres bør være søkers ansvar å oppgi i søknad eller rapport, så vil en del av informasjonen kunne innhentes ved behov gjennom Innovasjon Norges ordinære dialog med kommunene. Ofte er både Innovasjon Norge og kommunen ute på befaring hos bonden som skal i gang med en investering. Formålet med at både kommunen og Innovasjon Norge er til stede på en slik befaring, er nettopp for å ha felles dialog med bonden som skal søke, og innhente nødvendig informasjon fra både bonden og kommunen.

Det følger videre av forskriften at kommunen ved krav om sluttutbetaling skal gi en vurdering av prosjektrapporten og bekrefte at prosjektet er ferdig. I praksis er det bare for fysiske prosjekter (driftsbygninger, gjødselkjeller og frukttrefelt) det er praktisert at søker skal innhente bekreftelse fra kommunen.

3.6.2 Departementets vurdering

Kommunen er nærmeste forvaltningsledd for bonden, og har en rekke oppgaver på landbruksområdet. Kommunen har avgjørelsesmyndighet i saker etter jord-, skog- og konseksjonslov, forurensingsloven og flere tilskuddsordninger som gjelder jord- og skogbruk. Ut over det har kommunen en nødvendig og viktig rolle i å bidra til en positiv utvikling i landbruket lokalt gjennom å initiere ulike typer av mobiliseringstiltak. Kommunens rolle som samfunns- og næringsutvikler omfatter også innsats rettet mot landbruksnæringen.

Regjeringen jobber med tiltak for å forenkle det næringsrettede virkemiddelapparatet, særlig gjennom tiltaket «En dør inn». Når muligheten for mer dialog og innhenting av informasjon knyttet til prosjektet er større i nytt saksbehandlingssystem, mener departementet det er unødvendig å pålegge kommunene å delta formelt i saksbehandlingen av IBU-søknader, slik regelverket tilsier i dag. I noen kommuner kan det også gå lang tid mellom hver gang en søknad om IBU-tilskudd behandles, og i enkelte tilfeller har saksgangen i kommunen f.eks. ved bytte av saksbehandler, medført en unødvendig lang saksgang. Jf. kommunens rolle som samfunns- og næringsutvikler forventes det imidlertid at kommunen har god henvisningskompetanse i næringsutviklingssaker på landbruk, selv om de ikke er førsteinstans i disse sakene.

Departementet mener videre det bør være søker som har ansvaret for en vesentlig del av de opplysningene kommunen i dag skal gi informasjon til Innovasjon Norge om. Selv om det fremdeles er viktig at Innovasjon Norge og kommunene har god dialog på næringsutviklingsområdet, f.eks. gjennom felles befaringer i forbindelse med landbruksbaserte næringsutviklingsprosjekter, bør ikke denne rollen fremgå av forskriften som saksbehandlingsregler. Departementet foreslår derfor at kommunen ikke lenger skal ha en formell rolle ved behandlingen av søknader eller kontroll etter forskriften, eller ved sluttrapportering til Innovasjon Norge. Når det gjelder kommunens meldeplikt jf. § 6 fjerde ledd, mener departementet at det heller ikke her er behov for at dette skal forskriftsfestes, særlig når kommunen ikke lenger har en rolle i behandlingen av enkeltsaker. Kommunen kan og bør likevel, som lokal landbruksmyndighet, varsle Innovasjon Norge dersom kommunen er kjent med forhold som Innovasjon Norge bør være kjent med.

Samlet sett vil endringene bidra til en tydeligere rolleavklaring mot søker, en forenkling av dagens saksbehandling, der det kan ventes noe raskere saksgang. For kommunen vil dette bidra til redusert ressursbruk på saksbehandling, som heller kan benyttes på generelt mobiliseringsarbeid mot landbruksnæringen.

3.7 Forenklinger i håndtering av klager

3.7.1 Gjeldende rett

Av forskriftens § 5 tredje ledd fremgår det i dag at vedtak som er fattet av Innovasjon Norge kan påklages til en klagenemnd. Videre fremgår det av bestemmelsens andre punktum at vedtak fattet av Innovasjon Norges hovedstyre kan påklages til Landbruks- og matdepartementet. Klagenemnden er en videreføring av klagenemndsordningen for BU-saker som

tidligere lå under Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND).³ I klagenemnden sitter representanter fra Norges Bondelag, Norsk Bonde- og småbrukarlag og Innovasjon Norge. Da Innovasjon Norge er unntatt reglene i forvaltningsloven, er ikke førsteinstansens eller klagenemndens behandling av IBU-saker regulert av denne. Behandlingen er imidlertid underlagt egne saksbehandlingsregler fastsatt av Innovasjon Norge selv.

Sammen med Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst, skiller denne ordningen seg fra de øvrige ordningene som Innovasjon Norge forvalter, hvor det ikke er alminnelig klagerett på vedtak eller beslutninger om tilskudd, da forvaltningsloven ikke gjelder for organet.⁴ Et annet relativt nytt unntak fra dette er at vedtak om lån og garantier kan påklages i samsvar med finansavtaleloven⁵ § 3-53. Denne regelen gjelder for alle som tilbyr finansielle tjenester og finansoppdrag, jf. lovens § 1-2. Reglene som Innovasjon Norge følger etter finansavtaleloven, er dermed tilsvarende som for private aktører som banker. I dette tilfellet behandles klagen internt i Innovasjon Norge, slik regelen oppstiller et krav om, og ikke i et eget organ slik som for IBU-saker.

IBU-søknadene behandles vanligvis av regionkontorene i første instans. Hvem som har fullmakt til å behandle søknaden vil likevel, etter Innovasjon Norges interne regler, avhenge av beløpets størrelse og risiko. De sakene som behandles høyere opp i første instans, er saker som går utover nivåene til de regionale fullmaktene (engasjement pr kunde) eller av ukurant art, med et særlig behov for å vurdere kreditthensyn og risiko i prosjektet. For IBU gjelder dette i hovedsak saker fra Nordland, Troms og Finnmark. I forbindelse med revideringen av forskriften i 2014 ble det tatt inn en bestemmelse i forskriftens § 5 tredje ledd andre punktum om at også saker der vedtak er fattet av Innovasjon Norges hovedstyre skal ha klageadgang. Ettersom det ville kunne bli problematisk av bl.a. habilitetshensyn dersom Innovasjon Norges klagenemnd skulle kunne overprøve vedtak fattet av styret, ble det tatt inn en bestemmelse om at disse klagen kan påklages til Landbruks- og matdepartementet. Det ble den gang vurdert at dette trolig kunne ville utgjøre et fåtall av saker. Departementet har ennå ikke behandlet en klage etter denne bestemmelsen.

3.7.2 Innspill i arbeidet med forskriften

Innovasjon Norge har ved flere anledninger henvendt seg til departementet med ønske om å avvike klagenemnden, av hensyn til forenkling og at klagenemnden er ressurskrevende å forvalte. Innovasjon Norge viser til at de jobber aktivt for at antallet søknader hvor støtte ikke kan påregnes skal reduseres, primært gjennom dialog med søker underveis i søknadsprosessen. Det har bl.a. blitt vist til at det ved avslag på søknad er anledning til å sende ny og justert søknad.

Per oktober 2024 er det behandlet 8 klagesaker i nemnden, der ingen er tatt til følge. De siste ti årene har 97 pst. av klagen blitt avslått i nemnden. Det vises også til ressursbruken

³ Da Statens landbruksbank ble nedlagt, overtok SND forvaltningen av de daværende BU-midlene. I lovarbeidene forut for denne overføringen ble det gitt klare uttalelser om at behandlingen av BUI-saker skal være underlagt en rekke av forvaltningslovens prinsipper selv om loven ikke gjelder direkte, jf. St. prp. nr. 75 (1998-1999) Om jordbruksoppgjøret 1999 s. 60.

⁴ Innovasjon Norge unntak fra forvaltningsloven følger av § 6 i Lov om Innovasjon Norge av 19. desember 2003 nr. 130.

⁵ Lov av 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler

knyttet til klagesaksbehandlingen, hvor det utbetales om lag 98 500 kroner i honorar til nemdens medlemmer årlig i tillegg til intern ressursbruk i form av timekostnader i Innovasjon Norge.

Jordbrukets organisasjoner har vist til at klagenemnden gir disse organisasjonene (som sitter i nemnden) innsikt i enkeltsaker som kan gi konkrete illustrasjoner og dermed god bakgrunn for å drøfte generelle problemstillinger knyttet til tilskuddsforvaltningen. De peker på at det blir vanskelig å oppnå det samme gjennom andre innspill.

3.7.3 Departementets vurdering og forslag

Klagebehandling utenom det ordinære forvaltningssystemet må begrunnes særskilt. Typiske formål med å oppnevne nemnder for å håndtere klagebehandling kan være å gi en raskere klagebehandling, administrative og økonomiske besparelser, og at klagebehandlingen forutsetter spesialkompetanse eller leder til vedtak av svært inngripende og politisk "betent" karakter. Departementet mener IBU-ordningens karakter ikke tilsier at det foreligger en slik særskilt begrunnelse for behovet for en særordning. Dagens særordning bidrar til lenger behandlingstid for klager, ettersom de ikke kan behandles fortløpende og nemnden er ressurskrevende og fordyrende. Departementet kan heller ikke se at klagebehandlingen av IBU-saker krever en spesialkompetanse eller leder til vedtak av «politisk betent» karakter, som tilsier at jordbrukets organisasjoner må delta i behandlingen av klagene. Spørsmål om føringer og retningslinjer knyttet til IBU-ordningen drøftes årlig mellom jordbrukets organisasjoner og staten i jordbruksoppgjørene, og et godt rapporteringsgrunnlag fra Innovasjon Norge på klagebehandling i forkant av jordbruksoppgjørene bør ivareta avtalepartenes interesser på dette området.

Departementet foreslår derfor at klagenemnden avvikles. Når klagenemnden avvikles, er spørsmålet om det i forskriften skal være noen særegne regler om klagebehandling, eller om saksbehandlingsreglene for behandlingen av IBU-saker skal være lik øvrige tilskuddsordninger Innovasjon Norge forvalter.

Som det er gjort rede for over, ble klageretten for ordningen i sin tid videreført i Innovasjon Norge for å bidra til søkers trygghet om at grunnleggende saksbehandlingsregler følges og for å sikre likebehandling sett opp mot andre virkemidler bevilget over jordbruksavtalen. Departementet mener disse hensynene fremdeles er så grunnleggende at det kan være grunnlag for å beholde en form for klagerett, selv om dagens innretning med klagenemd avvikles. Imot dette taler det faktum at det ikke er klagerett på de øvrige ordningene som Innovasjon Norge forvalter og at søker ved avslag i visse tilfeller har anledning til å sende ny søknad.

Departementet finner derfor grunn til å sende to alternative forslag på høring, og ber om høringsinstansenes innspill på dette.

Alternativ 1 – Det innføres en regel om intern behandling av klager i Innovasjon Norge

Som et alternativ 1 foreslår departementet å oppheve klagenemnden og innføre en regel om intern klagebehandling i Innovasjon Norge, der det stilles krav til passende og effektive rutiner for behandling av klager. Ordningen kan gjøres etter modell fra de krav som stilles ved behandling av lån og garantier i finansavtalelovens § 3-53, som Innovasjon Norge allerede er underlagt. Departementet mener det er grunn til å understreke at dette ikke vil være en klagebehandling som oppfyller forvaltningslovens regler, noe det heller ikke er krav om, da Innovasjon Norge er unntatt forvaltningslovens virkeområde. Slik departementet forstår det, fattes vedtak om tilskudd over ordningen etter dagens regler i de aller fleste tilfeller først av Innovasjon Norges regionskontorer. Slik Innovasjon Norge er organisert, vil det slik departementet forstår det være mulig å håndtere klageadgangen gjennom i en behandling på to nivåer innad i organisasjonen, for å på den måten sikre en behandling som i noen grad likner på forvaltningslovens klagebehandling i et to instanssystem. Departementet vil likevel understreke at det etter bestemmelsens ordlyd er opp til Innovasjon Norge selv å utforme rutinene for behandlingen av klager etter bestemmelsen, herunder å sette frister for levering av klagen.

På samme måte som det er gjort i finansavtalelovens § 3-53, foreslår departementet videre at det stilles noen grunnleggende krav til saksbehandlingen i forskriften. For det første skal klager besvares skriftlig og de synspunktene klager gjør gjeldende skal vurderes, tilsvarende de kravene som gjelder ved alminnelig klagebehandling etter forvaltningsretten.

Alternativ 2 – Ingen regler om klage i forskriften

Som et alternativ 2 foreslår departementet å oppheve klagenemnden uten at det fastsettes noen særegne regler i forskriften om intern behandling av klager. I et slikt tilfelle vil det være helt opp til Innovasjon Norges å selv fastsette saksbehandlingsregler som ivaretar søkerne, på samme måte som alle andre ordninger som Innovasjon Norge forvalter. Departementet vil herunder understreke at også dialogen mellom søker og Innovasjon Norge underveis i søknadsprosessen, samt muligheten søker i enkelte tilfeller vil kunne ha til å levere en ny søknad, har som formål å redusere behovet for en annengangs vurdering av søknaden.

Under begge alternativene foreslår departementet at spesialregelen om vedtak fattet av styret i Innovasjon Norge tas ut av bestemmelsen. Som det er gjort rede for over, er det ikke vanlig at IBU-saker behandles av Innovasjon Norges hovedstyre i første instans etter rutinene som gjelder i dag, og bestemmelsen har i praksis ikke kommet til anvendelse. I praksis vil endringen derfor trolig være uten betydning. Under alle omstendigheter vil det, uavhengig av hvor vedtaket etter Innovasjon Norges interne regler fattes i første instans, være opp til organet selv å organisere behandlingen på en slik måte at de foreslåtte saksbehandlingsreglene ivaretas.

3.7.4 Innovasjon Norges rapporteringsplikt

Departementet mener det er viktig at både departementet og faglagene i landbruket får god informasjon om klagesakene, både hva gjelder årsaker til klager og utfallet av klagen. Hittil har rapporteringen på klagesaker kun vært knyttet til antall saker per år, og antall klagesaker

det er gitt medhold i. Departementet foreslår at Innovasjon Norge fra 2025 (med virkning fra rapporteringsåret 2024) gir en grundigere rapportering på klagesaksbehandlingen i Innovasjon Norge, herunder også begrunnelsene for klage i rapporten over bruken av IBU-midlene i forkant av de årlige jordbruksoppgjørene.

Rapporteringsplikten vil som tidligere følge av Nærings- og fiskeridepartementets rapporteringskalender, og det er derfor ikke behov for å fastsette en egen bestemmelse om dette i forskriften.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

Endringene som følger av kapittel 2 er en oppfølging av årets jordbruksoppgjør. Endringene knyttet til maksimale støttebeløp og harmonisering av tilskuddsbeløp med øvrige ordninger, jf. § 3 første ledd bokstav a, b, f og g vil i all hovedsak medføre et økt handlingsrom for å tilpasse støtteutmålingen til hva som skal til for å utløse et lønnsomt prosjekt. I noen tilfeller vil dette medføre at den enkelte søker vil kunne få mer i tilskudd enn tidligere. I stort vil den årlige avsatte rammen for ordningen avgjøre den samlede bruken av midler over ordningen. Justeringer i maksimale støttebeløp vil av den grunn kunne få konsekvenser for hvor mye som kan gis per prosjekt, og vil ikke medføre økt ressursbruk totalt sett. Forenklinger i føringer for investering i gjødsellager vil gjøre regelverket enklere å forstå og bidra til større fleksibilitet mht. hva det kan gis støtte til.

Forslagene i kapittel 3.1-3.3 innebærer ikke noen materielle endringer, da disse er en kodifisering av gjeldende praksis. Følgelig vil ikke disse endringene gi noen endrede økonomiske og administrative konsekvenser, men bidra til et tydeligere regelverk.

Forslaget om å avvikle klagenemnden vil gi besparelser i Innovasjon Norges forvaltningskostnader knyttet til ordningen. Hvor store disse vil være avhenger av hvilket alternativ til dagens ordning som besluttet. Ettersom administrasjons- og gjennomføringskostnader til forvaltningen av ordningen trekkes fra rammen av IBU-ordningen, vil en slik besparelse medføre en økning i rammen for tilskudd, en forenkling for forvaltningen av ordningen og raskere saksgang for søker.

Forslaget om å avvikle kommunens formelle rolle i saksbehandlingen av IBU-midlene vil kunne medføre en reduksjon i ressursbruk på området for kommunen. Det bør legges til grunn at eventuell frigjort tidsbruk på området kan benyttes til kommunens øvrige oppgaver innen landbruk, herunder også tid til mobiliseringsarbeid i kommunen knyttet til fremtidige investeringssaker. For søker og for Innovasjon Norge vil endringen i enkelte tilfeller medføre kortere saksbehandlingstid og forenklinger i saksbehandlingen.

Forslaget om at det ikke kan gis tilskudd til tiltak som er påbegynt før søknad om tilskudd er *sendt*, og ikke *avgjort*, slik bestemmelsen er i dag, kan medføre at søker kan starte planleggingen av prosjektet tidligere enn før, men fremdeles på eget ansvar mht. at søknaden ikke er endelig avgjort. Administrativt vil endringen, som da vil være harmonisert med øvrige ordninger i Innovasjon Norge, gi en forenkling for Innovasjon Norge i saksbehandlingen.